

**ЕМПИРИЧНО ИЗСЛЕДВАНЕ НА УДОВЛЕТВОРЕНИЕТО НА
ЗАВЪРШИЛИТЕ СТУДЕНТИ ОТ УЧЕБНИТЕ ПРОГРАМИ****Ирина Тодорова Тодорова***Технически университет-Варна***EMPIRICAL STUDY ON UNIVERSITY CURRICULUM SATISFACTION
OF UNIVERSITY GRADUATES****Irina Todorova Todorova***Technical University of Varna***Abstract**

During the Ministerial Conference in 2015, The European Association for Quality Assurance in Higher Education, European Students' Union, European University Association, The European Association of Institutions in Higher Education, Education International BUSINESSEUROPE and The European Quality Assurance Register for Higher Education, accepted Standards and guidelines for quality assurance in the European Higher Education Area.

In 2020 Bulgaria synchronized its legislation with standards introduced by EQAR. Since then, it is required to follow them to ensure the programme's accreditation of professional fields/specialties. It is also required to conduct a periodical inquiry among the students. Such inquiry was conducted in The Technical University of Varna to research the opinion of the graduated students about the taught study programmes. The purpose of this article is to show the questionnaire as well as results of the pilot empirical study.

66% of graduated students define study programmes as adequate for the studied specialty; for 61% the study programmes provide the required theoretical knowledge. 54% provide the required practical abilities for a future specialty realisation. According to 67%, study programmes provide topical knowledge. 79% say programmes are raising gradually the knowledge which gives students the opportunity to learn better. To 59% study programmes were according to their expectations and according to 54% they are adequate to their needs.

Keywords: student's satisfaction, curriculum satisfaction, university graduates, university curriculum

ВЪВЕДЕНИЕ

През 2015 година, Европейски регистър по осигуряване на качеството на висшето образование прие нови стандарти и насоки за осигуряване на качество и създаде нова рамката за вътрешно и външно осигуряване на качеството на образованието[1]. Осигуряването на качеството на образование в съответствие с новите стандарти и насоки се превърна в един от ключовите ангажменти на Болонския процес, към който се присъедини и България. Присъединяването, означава приемане и ангажимент към осигуряване на качеството на образование съгласно новоприетите стандарти и насоки. В съответствие с това, в България бяха прие-

ти нови критерии за програмна акредитация на професионалните направления/специалности от регулираните професии.

Стандарт 7 от новите критерии за програмна акредитация е свързан с управление на информацията. Той гласи: Институциите би трябвало да гарантират, че събират, анализират и използват информацията, свързана с ефективното управление на техните програми и други дейности. Според съдържанието на критериите по този стандарт, периодично трябва да се обсъжда и огласява публично ефективността на резултатите, свързани с управлението на качеството на образованието и потребностите от промяна. Това включва профилът на студентската

популация; развитието, успеха на студентите и процента на отпадналите; студентското удовлетворение от програмите; учебните ресурси и наличната подкрепа за студентите; кариерното развитие на завършилите и информация за оценката на потребителите за подготовката на завършилите специалността. Доказателствата по прилагане на стандарта и критериите са 8, като 4 от тях са свързани с анкетиране на студенти и работодатели за мнението им за учебните програми, по които се обучават, за преподавателите, които ги обучават и удовлетвореността от постигната подготовка.

Въвеждането на нови стандарти и насоки за осигуряване на качество на образованието наложи необходимостта от създаване на нови инструменти за осигуряване на необходимите доказателства за тяхното изпълнение (конкретно описани в Критериите за програмна акредитация на професионалното направление/специалност от регулираните професии в съответствие с ESG-част 1 (1-10) [2].

За осигуряване на посочените по този стандарт доказателства, през 2021 година, в Технически университет - Варна бяха създадени 4 нови инструмента – Анкета за проучване на степента, в която ученето и преподаването са ориентирани към студентите; Анкета за проучване на мнението на студентите за учебните програми и степента на удовлетвореност на студентите от атмосферата във висшето училище и обучението в неговата цялост; Анкета за проучване мнението на студентите за практическата подготовка и Анкета със завършилите студенти за мнението им за учебните програми. Обект на настоящата статия е последната анкета. Същата представлява Доказателство 6 по Стандарт 7 от Критериите за програмна акредитация.

Очаквания резултат от прилагане на анкетата е получаване на необходимата обратна връзка от завършилите студенти за мнението им за учебните програми, по които са били обучавани и на тази основа, осигуряване на възможност за оценка на ефективността на резултатите и управление на качеството на образованието.

ИЗЛОЖЕНИЕ

ЦЕЛ И ЗАДАЧИ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Целите на настоящото изследване са две. Първата цел е провеждане на изследване за измерване на надеждността на новосъздадена анкетна карта за измерване на студентското мнение за учебните програми. Втората, провеждане на емпирично изследване на мнението на завършилите студенти за учебните програми, по които са били обучавани.

Значимостта на това изследване се свежда до представяне на нов инструмент за измерване на критерии по новите стандарти и насоки за осигуряване на качество на образованието. Публикуването му е предназначено за специалисти, работата на които е насочена към осигуряване на качеството на обучение във висшето училище и търсене на ефективни методи, за неговото измерване. Настоящата публикация демонстрира приложението му в един български университет и демонстрира приноса му към извеждане на важни проблеми в организиране на процеса на обучение и препоръки за неговото подобряване.

МЕТОДОЛОГИЯ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

След обстоен литературен обзор, на водещи учени в областта на студентската удовлетвореност по цял свят, бяха изведени поредица от показатели за измерване на мнението на студенти за учебните програми, по които са били обучавани. Критериите бяха заложили в 2 анкети – Анкета за изследване на степента на студенти за удовлетвореност на студентите от атмосферата във висшето училище като цяло и Анкета за изследване на мнението на завършилите студенти за учебните програми. Двете анкети и техните формулировки съответстват на различни доказателства по стандартите и насоките за програмна акредитация и насочват изследването към две различни групи – групата на студенти, в процес на обучение и група на завършилите студенти, отново в съответствие със стандартите и насоките. На трето място, предвидени за доказателства по изпълнение на стандартите,

двете анкети имат различен обхват. Едната изследва мнението на студентите само за учебните програми (Доказателства 6 към стандарт 7), а другата изследва мнението на студенти за атмосферата във висшето училище като цяло.

Тъй като обект на настоящата статия е Анкета за изследване на мнението на завършилите студенти за учебните програми, тя представя онези показатели на тяхното мнение, отнасящи се единствено до учебните програми, по които са били обучавани.

Анкетата включва 20 въпроса – 11 от тях изследват мнението на студентите, 9 изследват различни характеристики, които влияят на тяхното мнение.

Въпросите в анкетата са всъщност поредица от твърдения. Всеки участник в изследването има на разположение 5 степенна скала на Ликерт, с помощта на която може да оцени съгласието си с всяко едно от тях. Твърденията са следните:

1. Заложените в учебния план учебни дисциплини са адекватни на изучавана специалност.
2. Съдържанието на учебните програми осигурява на студентите необходимите им теоретични знания за успешна професионална реализация по специалността.
3. Съдържанието на учебните програми осигурява на студентите развитието на необходимите им практически умения за бъдещата им реализация по специалността.
4. Съдържанието на учебните програми осигурява на студентите необходимия опит за успешна реализация по специалността.
5. Съдържанието на учебните програми е актуализирано и отразява съвременното състояние на изучаваните проблеми.
6. Съдържанието на учебните програми включват най-новите постижения с областта.
7. Учебните програми са съобразени с натовареността на студентите.
8. Последователността на учебните програми е съобразена с вече придобитите познания от студентите и осигурява плавно увеличаване на компетенциите.
9. Учебните програми са съобразени с

оачкванията на студентите от процеса на обучение.

10. Учебните програми са съобразени с потребностите на студентите от процеса на обучение.

Единадесети въпрос от анкетата предлага на студентите да дадат своите предложения за подобряване на учебните програми. Неговото съдържание е следното:

11. Моля, дайте Вашите предложения, свързани с подобряване на учебните програми.....

Анкетата продължава с въпрос, насочен към специалността и формата на обучение, в която се обучавал студента през съответната учебна година. Тринадесети въпрос изследва възрастта на студентите. (Възрастта често е свързана и с наличието на професионален опит в областта на обучението или друга професионална област, който дава отражение върху мнението на студентите.) Четиринадесети въпрос изследва пола на студенти и евентуалната връзка между пола е мнението за учебните програми.

Петнадесети въпрос изследва местожителството на студента преди постъпване в университета. Той цели да установи дали има разлика в критичността на студентите от различни населени места. Предишни проучвания показват, че когато водещ мотив при избор на университет е неговата близост до населеното място, в което живее студента, неговата критичност към учебните програми е много по-ниска. Т.е за студента не е толкова важно по каква учебна програма ще се обучава, по-важно е, че университетът, който я предлага е близо до дома му.

Шестнадесети въпрос от анкетата изследва връзката между специалността от средното училище със специалността от висшето. Седемнадесети въпрос проучва средния успех на студентите от тяхното обучение в университета. Хипотезата, че студентите с по-висок успех оценяват учебните програми по-високо не се потвърди. Напротив. Студенти, които постъпват в университета след обучение в средни училища с висока натовареност, завишени изисквания и трудно постижими условия за постигане на отличен успех, обикновено получават по-високи оценки в университетите.

та, но имат изградени високи очаквания за обучението, които нереализирани водят до занижени оценки на учебните програми. Ранната неудовлетвореност от учебните програми води до спад в мотивацията за обучение, което води до по-нисък успех сред студентите и повече неутрални оценки при изследване на мнението им при завършване.

Последните три въпроса от анкетата свързват обучението по специалността с упражняването на професия от същото професионално направление преди постъпване в университета или по време на обучението в него. Целта на тези въпрос е да установи връзката между мнението на студентите за учебните програми, по които се обучават и разбирането им за професията, за която се подготвят въз основа на практикуването ѝ, на практикуването на друга професия или представата за нея, лишена от практически опит. Студентите, които вече упражняват професията изпитват необходимост от познание или развитие от умение, конкретно насочено към определена област. Те изпитват удовлетворение от учебната програма, когато тя осигурява възможност тези знания да бъдат придобити и неудовлетворение, когато това не се случва. Същите студенти правят ясна диференциация между практико-приложни и теоретични знания и изразяват по-висока удовлетвореност, когато в обучението доминира знания от и за практиката. Студентите, които до момента на обучението си не са упражнявали професията, за която се подготвят възприемат еднакво значимостта на теоретичните и практико-приложните знания, но също изразяват желание за доминиране на вторите. И изразяват по-високи нива на удовлетвореност от обучението, когато това е така.

С така разработената анкета бяха проведени две изследвания. Целта на първото бе да установи статистическата надеждност на разработената анкета. Резултатите показваха, много добро ниво на надеждност и вътрешната съгласуваност (виж Таблица 1).

Таблица 1: Cronbach's Alpha

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,933	,936	10

Целта на второто изследване бе да установи мнението на завършилите студенти за учебните програми, по които е преминало обучението им. Това изследване бе проведено на два етапа: първият в края на учебната 2019-2022г. и втори, в края на учебната 2020-2021 година. Необходимо е да се уточни, че през тези учебни години, обучението премина през дистанционна форма.

В първия етап от изследването се включиха 24 студенти (73%). Във втория, 24 студенти (71%). Общият брой на всички студенти, включени в изследването е 48.

Двете изследвания са проведени след окончателно приключване на обучението на студентите, преди дипломирането им.

ПОСТИГНАТИ РЕЗУЛТАТИ

Мнение на завършилите студенти за степента, в която учебните програми, заложи в учебния план са адекватни на изучаваната специалност.

Резултатите от изследването показват, че 70% от студентите считат, че заложените в учебния план на специалността учебни дисциплини са адекватни на изучаваната специалност; 25% не са съгласни с това твърдение. В изследването по този въпрос не е открита зависимост между отговора на изследваните лица и тяхната възраст, както и това дали те упражняват професията, за която се подготвят. Установена е зависимост между отговора на изследваните лица и средния успех от обучението му. Лицата с по-висок общ успех определят учебните дисциплини като по-скоро неадекватни на изучаваната специалност. Средният успех на тези изследвани лица в 5.50. Успехът на всички изследвани лица, изразили мнение, че учебните дисциплини са адекватни на специалността са със среден успех 4.50.

Мнение на завършилите студенти за степента, в която учебните програми осигуряват необходимите теоретични знания за успешна професионална реализация по специалността.

66% от студентите включени в проучването считат, че съдържанието на учебните програми осигурява необходимите теоретични знания за успешна реализация по специалността, като 29% от тях или 1/3 от

всички изследвани студенти са категорично съгласни с това твърдение. 21% са заели неутрална позиция, а 17% не са съгласни с твърдението, че учебните програми им осигуряват необходимата теоретична подготовка. Установена е зависимост между отговорите на студентите и общия успех от обучението им. Студентите с по-висок общ успех дават по-ниски оценки. Студенти с общ успех – Добър, дават по-често категорични положителни оценки. Не е установена зависимост между оценките на изследваните лица и професионалната им реализация към момента на обучение. Не е установена зависимост и между отговорите на изследваните места и тяхното местожителство.

Мнение на завършилите студенти за степента, в която съдържанието на учебните програми осигурява на студентите развитието на необходимите практически умения за бъдещата им реализация по специалността.

Относителният дял на студентите, които считат, че програмите им осигуряват необходимите практически умения е 54% през 2019-2020г. и 44% през 2020-2021г., а този на студентите, които считат, че програмите осигуряват необходимият опит е 50%.

Мнение на завършилите студенти за степента, в която съдържанието на учебните програми е актуализирано и отразява съвременното състояние на изучаваните проблеми.

На въпрос свързан с актуалността на учебните програми и 67% от студентите считат, че учебните програми отразяват съвременното състояние на изучаваните проблеми и 42%, че програмите включват най-новите постижения в областта. Според 25% от студентите теоретичните дисциплини акцентират на тенденции от миналото, които нямат пряко отношение към социалната практика в момента. Значителна част от студентите заемат неутрална позиция по тези въпроси, аргументирайки я със затруднение да преценят актуалността на познанието и степента на включване на най-нови постижения.

Мнение на завършилите студенти за степента, в която учебните програми са съобразени с натовареността на студентите.

На въпрос, свързан с степента, в която учебните програми се съобразяват с натовареността на студентите, обучаващи се в редовна и задочна форма на обучение изразяват различно мнение. Според студентите, обучаващи се в задочна форма на обучение, учебните програми не са съобразени с тяхната натовареност – съдържанието е значително, преподава се за кратък период от време и скоро след занятията (около 1 месец след това), се провеждат изпити, което съкращава времето им за подготовка.

Според студентите, обучаващи се в редовна форма на обучение, учебните програми са съобразени с тяхната натовареност, макар че имат предложение за начин на планиране на учебния процес така, че да осигурява възможност да нуждаещите се да работят. Въпреки тези бележки, половината от всички изследвани студенти считат, че учебните програми са съобразени с тяхната натовареност. Останалата половина от студентите, правят предложения за оптимизиране на плановете за учебни занятия и отдалечаване на сесията от лекционните и семинарни занятия с цел увеличаване на времето за подготовка.

Мнение на завършилите студенти за степента, в която последователността на учебните програми е съобразена с вече придобитите познания от студентите и осигурява плавно увеличаване на компетенциите.

На въпрос свързан с последователното излагане на учебния материал така, че всяка следваща учебна дисциплина да осигури плавно натрупване на познание, основано на вече придобитото в предходен курс, 79% от студентите споделят, че учебните програми, по които се обучават са съобразени с вече придобитите познания и им осигуряват плавно увеличаване на компетенции.

Мнение на завършилите студенти за степента, в която учебните програми са съобразени с очакванията на студентите от процеса на обучение.

59% от завършилите студенти, определят учебните програми като напълно или в голяма степен съответстващи на техните очаквания за процеса на обучение. 13% от студентите са изразили неутрално мнение, а 29% са имали очаквания, които не са били реализирани.

Мнение на завършилите студенти за степента, в която учебните програми са съобразени с потребностите на студентите от процеса на обучение.

Значителна част от студентите 54%, споделят, че обучените през което са преминали съответства на техните потребности, 25% са по-скоро несъгласни в това твърдение. Няма студенти, категорично несъгласни с твърдението.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Фактът, че по всички показатели доминиращата част от студентите изразява положителна оценка към учебните програми показва, че съставянето и реализацията им осигурява на студентите обучение, съответно на техните очаквания, потребности и разбирания. Това определя по-високото ниво на удовлетвореност на тези студенти от обучението им по специалността. Същевременно, фактът, че не малък процент от студентите оценяват негативно предложените им показатели показва, че учебните програми не успяват да осигурят теоретични, практически и актуални за времето си зна-

ния; подреждането на дисциплините една спрямо друга не осигурява възможност на всички студенти да усвоят добре учебния материал, те се чувстват неудовлетворени и считат, че предложеното им обучение на съответства на очакванията и потребностите им.

Организирането на обучение, осигуряващо възможност на всички студенти да достигнат, разберат и усвоят знанието, което университетът им предава е трудна, но важна задача пред която се изправя всяко училище (не само висшето). Възможно ли да бъде постигнато? Възможно ли висшето училище да гарантира, че ще помогне на всеки дошъл, за да получи познание и развитие себе си като специалист в определено професионално направление? Допитването на студентите и вслушването в препоръките дават уникална възможност за усъвършенстване на обучителния процес и обхващане на специфичните потребности на студентите.

REFERENCE:

- [1] Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education. Area (ESG). (2015). Brussels, Belgium.
- [2] Criteria for programme accreditation of professional fields/specialties of the regulated professions corresponding to ESG-part 1 (1-10) and according to article 78, paragraph 3 from Bulgarian Higher Education Law.